

URZĄD (POSŁUGA) ŚWIĘCEŃ A EUCHARYSTIA

Urząd oznacza urzędową, to znaczy oficjalną funkcję w posłannictwie, jakim jest *consecratio mundi*, która nie wyłącza świeckich wiernych z tego podstawowego zadania całego Kościoła. Już sobór watykański II wyraźnie mówi, że „(...) hierarchia porucza świeckim pewne zadania, które łączą się bliżej z obowiązkami pasterzy, jak np. głoszenie nauki chrześcijańskiej, funkcje w pewnych czynnościach liturgicznych” (DA, nr 24), ale z drugiej strony nie może to doprowadzić do wykonywania zadań związanych ze szczególnym urzędem (posługą), która łączy się z *sacrum ministerium*, ponieważ „(...) współpraca nie oznacza zastępowania”¹.

Mówi się dzisiaj o kryzysie urzędu i myśli się przy tym o kryzysie Kościoła jako intytucji². Ogólnie rozumie się krytykę Kościoła jako krytykę samego Kościoła, papieża, kurii, hierarchii lub jako krytykę nauki kościelnej, prawa kościelnego, przepisów kościelnych³ i miesza się przy tym zasady wpływające z przyjętej współcześnie metody zarządzania państwami, czyli tzw. demokracji ze strukturą Kościoła, który swoją tożsamość wywodzi z nauki i ofiary życia Jezusa Chrystusa⁴. Wolno więc zapytać, czy urząd (posługa) w Kościele, rozpatrywany w jego początkowym rozwoju, należy rozumieć jako urząd, który związany jest ściśle ze sprawowaniem Eucharystii i czy kryzys tego urzędu nie jest właściwie kryzysem o głębszej naturze, bo kryzysem zawierzenia Chrystusowi obecnemu w Eucharystii?

¹ Instrukcja dotycząca pewnych sfer współpracy świeckich w posłudze kapłańskiej, Watykan 13. 11. 1997.

² R. M. SCHMITZ, od 1992 r. członek Papieskiej Akademii w Rzymie, jest zdania, że: „Kościół znajduje się w gigantycznym kryzysie”, zob. *Katholiken sind Abenteurer*, (w:) MÜLLER M. (red.), *Von der Lust katholisch zu sein*, Aachen 1993, 264n. Kard. JÓZEF RATZINGER dostrzega przyczyny ogólnego kryzysu w świecie chrześcijańskim w odrzuceniu historyczno-krytycznej wykładni Pisma Świętego: „Nagle okazało się, że zasada *samo Pismo* nie opiera się na trwałych podstawach. Ponieważ tam nie ma urzędu nauczycielskiego (chodzi tutaj o kierunki protestanckie – wyjaśnienie autora), stało się to śmiertelnym zagrożeniem dla wspólnot wierzących”, zob. *Salz der Erde*, Stuttgart 1996, s. 145.

³ V. CONZEMIUS, *Die Kritik der Kirche*, w: KERN W. (red.), *Handbuch der Fundamentaltheologie*, Freiburg 1986, t. 3, 31.

⁴ J. RATZINGER na pytanie, czy papieństwo przetrwa, a w podtekście tego pytania rozumie się, że chodzi tutaj o urzędową strukturę Kościoła, odpowiedział: „W swojej istocie taka pozostanie. Oznacza to, że potrzebny jest człowiek, który jest następcą świętego Piotra i który – na bazie kolegiального wsparcia – osobiście ponosi ostateczną odpowiedzialność. Do chrześcijaństwa należy personalistyczna zasada, która nie rozplywa się w anonimowości, lecz urzeczywistnia się w proboszczu, biskupie i właśnie w jedności całego Kościoła osiąga raz jeszcze ten personalny charakter”; zob. *Salz der Erde*, dz. cyt., 273.

1. Urząd (posługa) w Kościele

We wczesnym okresie Izraela urząd był złączony z autorytetem starszych (Wj 3,16; 18,12; 24,1; Kpł 4,15; Lb 11,16; 1 Sam 4,3; 30,26; 1 Krl 12,6). W czasie zasiedlania, po zajęciu „ziemi obiecanej”, występują starsi miast (Pwt 19,12; 21,3; Joz 9,11; Sdz 8,14; 1 Sam 16,4), a przed ustanowieniem państwa izraelskiego, wielkie znaczenie miał urząd sędziego (np. Otniel, Debora, Barak, Gedeon, Samson). Wraz z powstaniem dworu królewskiego rozwinął się złożony i dobrze zorganizowany stan urzędniczy (1 Sam 8,15; 2 Sam 8,15-18; 20,23-25; 1 Krl 4,1-19; 1 Krn 27,25nn), który pozostawał do dyspozycji króla. Szczególną rolę odegrał urząd proroka, jako głósciela słowa Bożego⁵

Ważny dla zrozumienia urzędu w Nowym Testamencie był urząd kapłański Starego Testamentu o instytucjonalnym charakterze, którego jednak nie interpretowano charyzmatycznie. Przekazywano go (należącego do określonych rodzin, np. plemienia Aarona) dziedzicznie, co nie wykluczało zwyczaju, że również przywódcy innych plemion, jak również i ojcowie rodzin spełniali funkcje kapłańskie⁶. Do zadań tego urzędu należało zachowywanie obrzędów kultowych w miejscu świętym, a przede wszystkim składanie ofiar, pouczanie o Torze, przekazywanie Bożych postanowień dotyczących tego co jest czyste, a co nieczyste, zarządzanie świątynią⁷. „W Izraelu i w Starym Przymierzu został przygotowany Kościół Jezusa Chrystusa. Sobór powiedział: «Izrael jest *praeparatio ecclesiae*» i w tym – a przede wszystkim w urzędzie kapłańskim – jeszcze wyraźniej widoczne są ślady tej jedności”⁸

Obraz urzędu, jaki przedstawia Nowy Testament, jest w wielu przypadkach niezbyt jasno określony. Przyczyna leży w tym, że informacje dotyczące tego problemu są w poszczególnych księgach podawane fragmentarycznie, a często tylko dotyczą zagadnienia. Równocześnie należy je interpretować w ramach określonego miejsca i czasu⁹. Święty Paweł jest przekonany, że to sam Chrystus „(...) ustanowił jednych apostołami, innych prorokami, innych ewangelistami, innych pasterzami i nauczycielami (...) do wykonywania posługi” (Ef 4,11)¹⁰. Do tych urzędów należy jeszcze zaliczyć wymienianych w Nowym Testamencie starszych (Dz 11,30; 1 P 5,1), prezbiterów (1 Tym 5,17; Tyt 1,5), biskupów (Flp 1,1; 1 Tym 3,2; Tyt 1,7), diakonów (Flp 1,1; 1 Tym 3,8.12), przełożonych (Rz 12,8; Hbr 13,7.17.24)¹¹

Tytułem „apostoł” Nowy Testament określa różne osoby¹². Do nich należy dwunastu Apostołów (Mt 10,2nn; Mk 6,30; Łk 6,13nn; Dz 1,13; 1 Kor 15,5); liczba, która naturalnie ma również symboliczne znaczenie, gdyż odnosi się do dwunastu plemion Izraela (Mt 19,28)¹³. Święty Paweł również siebie nazywa apostołem, gdyż czuje się powołany

⁵ Por. K. H. SCHELKLE, art.: Amt im Alten Testament, w: Lexikon für Theologie und Kirche (LThK), Freiburg 1957, t. 1, 452.

⁶ Por. J. FINKENZELLER, Das Amt in der Kirche, Würzburg 1974, 9-11; również H. FRIES, Fundamentaltheologie, Graz 1985, 332-337.

⁷ Por. J. GEWIESS, art.: Amt, w: Handbuch theologischer Grundbegriffe (HthG), München 1970, t. 1, 54.

⁸ H. FRIES, Fundamentaltheologie, dz. cyt. 337.

⁹ Por. J. GEWIESS, art.: Amt, w: HthG, t. 1, 55.

¹⁰ Cyt. Nowego Testamentu wg Biblii Tysiąclecia, Poznań 1971.

¹¹ Por. P. BLÄSER, Amt und Eucharistie im Neuen Testament, w: TENZE (red.), Amt und Eucharistie, Paderborn 1973, 19-23. Można też mówić o uczennicach Pana Jezusa, z którymi raczej nie należy łączyć przekazywania urzędu. Jezusowi chodziło chyba o podkreślenie równości socjalnej kobiety i mężczyzny, por. J. GNILKA, Jesus von Nazaret, Freiburg 1990, 184-186.

¹² Por. H. SCHÜTTE, Amt, Ordination und Sukzession, Düsseldorf 1974, 223-225.

¹³ J. GNILKA jest zdania, że grupę „Dwunastu” ustanowił sam Pan Jezus, a przemawia za tym problem Juda-sza, por. Jesus von Nazaret, Freiburg 1990, 188.

przez Jezusa Chrystusa i Boga Ojca, który wyzwolił swojego Syna z więzów śmierci¹⁴. Główne zadanie apostołów to głoszenie Dobrej Nowiny o zbawieniu, co równocześnie jest punktem wyjścia do dalszego rozwoju tego urzędu. „Tak więc w imieniu Chrystusa spełniamy posłannictwo jakby Boga samego, który przez nas udziela napomnień” (2 Kor 5,20). Apostołowie są świadomi swojej szczególnej roli, którą spełniają w imieniu Jezusa Chrystusa: „Kto was słucha, Mnie słucha, a kto wami gardzi, Mną gardzi; lecz kto Mną gardzi, gardzi Tym, który Mnie posłał” (Łk 10,16). Powołanie i posłanie apostolskie jest więc udziałem w powołaniu Chrystusa przez Ojca i od tej przynależności zależy jego powodzenie: „Jak Ojciec mnie posłał, tak i Ja was posyłam” (J 20,21). Przekazana apostołom misja sprawiła, że stali się oni świadkami zmartwychwstania Chrystusa i w ten sposób ich życie zostało złączone z głoszeniem Dobrej Nowiny¹⁵.

Do zadań Dwunastu należy więc misyjne przepowiadanie, ale są oni równocześnie centrum religijnego i socjalnego życia powstających wspólnot wierzących. Te nowo tworzące się wspólnoty szukają łączności z pierwszą wspólnotą jerozolimską. Z drugiej strony apostołowie w Jerozolimie czują się odpowiedzialni za rozwój tych wspólnot i kierują do nich różne zalecenia (Dz 8,14n; 11,1.23). Również św. Paweł stara się o potwierdzenie swojej misji wśród pogan przez starszych pierwszej wspólnoty, gdyż obawia się, aby przez brak takiego zatwierdzenia jego praca nie poszła na marne (Ga 2,2; Dz 15,4)¹⁶. Urząd i zadania Dwunastu były w historii Kościoła czymś wyjątkowym i jednorazowym¹⁷.

W Dziejach Apostolskich został odnotowany fakt niesienia pomocy „(...) braciom, mieszkającym w Judei. Tak też zrobili, wysyłając [jałmużnę] starszym przez Barnabę i Pawła” (Dz 11,29n). W ten sposób stwierdza się istnienie w Judei „starszych”¹⁸. Starszy nie oznacza wieku, jest określeniem urzędu. Nie wiadomo jednak, w jaki sposób odbywało się mianowanie na ten urząd, który przypomina kolegium starszych w żydowskich komunach i synagogach. Ten urząd, do którego przyjmowano z zasady dojrzałych i doświadczonych członków wspólnoty, miał charakter instytucjonalny¹⁹. „Instytucja starszych jest jednym z elementów, który pod i obok autorytetu urzędu apostołów znajduje się w początkach Kościoła”²⁰.

Święty Paweł w Liście do Filipian pisze: „Paweł i Tymoteusz, słudzy Chrystusa Jezusa, do wszystkich świętych w Chrystusie Jezusie, którzy są w Filippi, wraz z biskupami i diakonami” (Flp 1,1) – wynika z tego, że w Filippi w tym czasie byli już biskupi i diakoni. List do Filipian nie mówi nic o funkcjach biskupów i diakonów. Na podstawie jednak Dziejów Apostolskich: „Uważajcie na samych siebie i na stado, nad którym Duch Święty ustanowił was biskupami, abyście kierowali Kościołem Boga” (Dz 20,28) można przyjąć, że biskupi w wykonywanej funkcji byli równi starszymi, co nie oznacza, że chodzi tutaj o równość obu tytułów²¹. Tę myśl podkreślają również listy pasterskie, w których św. Paweł wskazuje na

¹⁴ Por. J. FINKENZELLER, Überlegungen zum Verständnis der apostolischen Nachfolge, Würzburg 1973, 327-329.

¹⁵ Por. J. FINKENZELLER, Überlegungen, dz. cyt., 329n.

¹⁶ Por. K. H. SCHEKLE, art.: Apostel, w: LThK, t. 1, 734-736; także H. SCHÜTTE, Amt, Ordination und Sukzession, Düsseldorf 1974, 225-230.

¹⁷ Por. J. FINKENZELLER, Überlegungen, dz. cyt., 331.

¹⁸ Por. J. GEWIESS, art.: Älteste, w: LThK, t. 1, 388.

¹⁹ Por. J. FINKENZELLER, Das Amt in der Kirche, Würzburg 1974, 26n; również H. SCHÜTTE, Amt, Ordination und Sukzession, dz.cyt., 238.

²⁰ H. FRIES, Fundamentaltheologie, Graz 1985, 424.

²¹ Por. P. BLÄSER, Amt und Eucharistie im NT, w: TENZE (red.), Amt und Eucharistie, Paderborn 1973, 23 - 26.

cechy, które powinien posiadać zarówno biskup, jak i prezbiter (starszy), a równocześnie określa zakres ich obowiązków (1 Tym 3,2-7; Tyt 1,5-9)²². Listy pasterskie informują także wyraźnie, że urząd kościelny przekazywany jest poprzez włożenie rąk, dzięki czemu następowo przekażano charyzmat: „Z tej właśnie przyczyny przypominam ci, abyś rozpałił na nowo charyzmat Boży, który jest w tobie przez włożenie moich rąk” (1 Tym 1,6). Na pytanie, czy urząd biskupa miał swój wzór w urzędzie przewodniczącego synagogi czy też dozorczy gminy, jak to było w Starym Testamencie, należałoby raczej odpowiedzieć negatywnie, gdyż różnice są zbyt duże i urząd biskupa związany jest przede wszystkim z gminami greckimi²³

Diakon²⁴, jako tytuł określonego urzędu kościelnego, wymieniany jest w Flp 1,1 i w 1 Tym 3,8-13. Określenie to często używa się w znaczeniu „sługi”, którego posługa wiązała się szczególnie z obsługą stołów (por. Łk 12,37; Dz 6,2)²⁵. Diakoni byli najprawdopodobniej podporządkowani biskupom, z którymi w łączności najczęściej są wymieniani (Flp 1,1; 1 Tym 3,8nn)²⁶. Siedmiu mężczyzn, którzy przez włożenie rąk apostołów zostali postawieni na czele hellenistycznej części wspólnoty jerozolimskiej, byli odpowiedzialni za wdowy tejże wspólnoty (por. Dz 6,1-6) i uważa się ich za „prototyp diakonatu”²⁷. „Połączenie dualizmu, składającego się z urzędów biskupów i diakonów, ukształtowanego u chrześcijan pochodzenia pogańskiego, z urzędem kapłana, który pochodzi od chrześcijan żydowskich, zespoliło się w *troistość*: biskup – kapłan – diakon. Chociaż wtedy jeszcze biskupstwo od kapłaństwa treściowo nie zostało odgraniczone, to jednak już zaczęło to następować”²⁸

Powoływani przez apostołów na urzędy działali indywidualnie lub kolegialnie²⁹. Obie formy egzystowały obok siebie, chociaż druga z nich zaczęła szybko zanikać na korzyść pierwszej. Przede wszystkim w Jerozolimie uwidacznia się forma indywidualnego działania w urzędzie Jakuba, brata Pana³⁰. Pod koniec czasów apostołskich wyraźnie kształtuje się forma: jeden biskup dla jednej wspólnoty (monarchiczny episkopat),³¹ czyli urząd,

²² W tłumaczeniu Tyt 1,5 Biblia Tysiąclecia określa ten urząd słowem „prezbiter”, natomiast niemieckie tłumaczenie (Die Bibel. Einheitsübersetzung, Stuttgart 1980) słowem „Älteste” – „starszy”

²³ Por. J. GEWIESS, art.: Bischof, w: LThK, t. 2, 691n.

²⁴ Por. J. GEWIESS, art.: Diakon, w: LThK, t. 3, 318n. Biblia Tysiąclecia tłumaczy Rz 16,1: „Polecam wam Febę, naszą siostrę, diakonisę Kościoła w Kenchrach” Natomiast niemieckie tłumaczenie używając sformułowania „die Dienerin der Gemeinde” podkreśla charytatywny charakter zadania, jakie spełniała Feba, i którego nie należałoby łączyć z funkcją urzędu diakona; por. K. ALGERMISSEN, art.: Diakonissen, w: LThK, t. 3, 327.

²⁵ Biblia Tysiąclecia tłumaczy zdanie Rz 12,7: „(...) bądź to urząd diakona – dla wykonywania czynności diakońskich”, natomiast Die Bibel mówi o darze (talencie) służenia: „hat einer die Gabe des Dienens, dann diene er”

²⁶ Por. J. FINKENZELLER, Das Amt in der Kirche, Würzburg 1974, 25; również H. SCHÜTTE, Amt, Ordination und Sukzession, Düsseldorf 1974, 242.

²⁷ M. MARCZEWSKI, J. MIŚIUREK, art.: Diakon, w: Encyklopedia katolicka (EK), t. 3, 1242; por. również J. FINKENZELLER, art.: Das kirchliche Amt und die Eucharistie, w: Theol.–prak. Quart. 124 (1976) z. 1, 22.

²⁸ H. FRIES, Fundamentaltheologie, Graz 1985, 433n.

²⁹ Por. J. FINKENZELLER, Das Amt in der Kirche, Würzburg 1974, 33.

³⁰ Zwłaszcza po uwolnieniu Piotra z więzienia Jakub występuje jako prężny przedstawiciel gminy jerozolimskiej (Dz 12,17); por. również H. SCHÜTTE, Amt, Ordination und Sukzession, Düsseldorf 1974, 338.

³¹ Najbardziej uwidacznia się ta myśl w misji Tymoteusza do Filipian, którą odbywał on w imieniu św. Pawła; zob. Flp 2,19. 23; również 1 Tym 3,2-5; Tyt 1,6-9. Por. J. FINKENZELLER, Das Amt in der Kirche, Würzburg 1974, 33. Monarchicznie sprawowane biskupstwo ma swoje źródło w Pawłowej interpretacji urzędu apostołskiego. Bóg przemawia przez apostoła i dzięki niemu we wspólnocie obecny jest Duch Święty; por. W. DYCH, art.: Apostel, w: Sacramentum Mundi (SM), t. 1, 286. H. FRIES jest zdania, że monarchiczny episkopat rozwija się od czasów Ignacego z Antiochii (por. H. FRIES, Fundamentaltheologie, Graz 1985, 436). Św. Ignacy Antiocheński w Liście do Kościoła w Magnezji pisze: „Podobnie więc jak Pan ani

który w konsekwencji stał się źródłem przekazywania urzędów w Kościele, co św. Klemens Rzymski wyraził w Liście do Kościoła w Koryncie: „(...) nauczając [Apostołowie] po różnych krajach i miastach (...) wybierali ludzi wypróbowanych duchem i ustanawiali ich biskupami i diakonami” (42,4), „(...) a później dodali jeszcze zasadę, że kiedy oni umrą, inni wypróbowani mężowie mają przejąć ich posługę” (44,2)³². W ten sposób ukształtowała się hierarchiczna struktura Kościoła³³, w którym istnieją „(...) posługi urzędowe, czyli te, które wywodzą się z sakramentu kapłaństwa”³⁴

2. Urząd (posługa) a Eucharystia

Należałoby teraz postawić pytanie, czy i w jakim sensie urząd w Kościele jest związany z Eucharystią. Istota Eucharystii odkrywana jest przez ludzki umysł z opisów jej ustanowienia, jakie znajdują się w Nowym Testamencie. Należą do nich z jednej strony relacje św. Łukasza (Łk 22,15-20) i św. Pawła (1 Kor 11,23-25), a z drugiej strony św. Marka (Mk 14,22-24) i św. Mateusza (Mt 26,26-29), ukazujące Ostatnią Wieczerzę jako przebiegalną Ofiarę dla utworzenia Nowego Przymierza³⁵ Jezus Chrystus słowami: „To czyńcie na moją pamiątkę” (Łk 22,19) nakazał uaktualnianie tajemnicy, która dokonała się w Wieczerniku, na Golgocie i w falcie pustego Grobu; polecenie, które skierowane zostało do: „(...) Dwunastu jako Ojców ludu Nowego Przymierza”³⁶ Ponieważ powszechnie przyjmuje się, że w Ostatniej Wieczerzy uczestniczyli tylko apostołowie³⁷, wydawałoby się, że podczas niej ustanowiona Eucharystia została ściśle związana z męskim urzędem apostołów i urzędem (posługą) tych, na których apostołowie włożyli ręce³⁸

Pewien jednak problem przynosi 1 Kor 11,17-22. „Część egzegetów uważa, że z opisu sprawowania Eucharystii we wspólnocie korynckiej można by wyciągnąć wniosek, że tam nie było żadnego urzędowego przedstawiciela, który przewodniczyłby wspólnocie eucharystycznej. Gdyby w Koryncie znajdował się jakiś konkretny przełożony (urzędnik) zgromadzenia eucharystycznego, to Paweł – logicznie rzecz biorąc – zwracałby się do niego, a nie do całej wspólnoty”³⁹ Na poparcie przypuszczenia, że sprawowanie Eucharystii niekoniecznie musiało być związane z urzędem otrzymanym przez włożenie rąk, przytacza się Didache: „Prorokom zaś pozwólcie odprawiać dziękczynienie, jak długo

---

sam, ani przez Apostołów nic nie czynił bez Ojca, z którym stanowi jedno, tak i wy nie róbcie niczego bez biskupa i bez kapłanów” (8,1), zob. Do Kościoła w Magnezji, w: M. STAROWIEYSKI (opr.), Pierwsi świadkowie, Kraków 1988, 146. Tak rozumiany episkopat stał się „(...) ośrodkiem jedności tego Kościoła, a nawet ręką jego istnienia, dzięki strzeżeniu przez niego depozytu wiary i sprawowaniu pod jego kierunkiem eucharystii” (S. NAGY, art.: Biskup, w: EK, t. 2, 588.

³² Św. Klemens Rzymski, List do Kościoła w Koryncie, w: M. STAROWIEYSKI, dz. cyt., 89n. Tak interpretowany urząd biskupa można odczytać również w pismach św. Ignacego czy św. Cypriana, por. O. KARRER, art.: Amt, historisch, w: HthG, t. 1, 64-66.

³³ Por. Vaticanum II, Lumen gentium, 18.

³⁴ JAN PAWEŁ II., Christifideles laici, 22.

³⁵ Por. J. GNILKA, Jesus von Nazaret, Freiburg 1990, 280-290.

³⁶ J. GNILKA, Das Evangelium nach Markus, Zürich 1979, t. 2, 249.

³⁷ J. GNILKA nie wyklucza jednak uczestnictwa w tym pożegnalnym posiłku również „uczennic” Jezusa, które przybyły z Nim do Jerozolimy, por. TENŹE, Jesus von Nazaret, Freiburg 1990, 280.

³⁸ Tutaj pomija się problem „sukcesji apostoelskiej” i jej rozumienia w kontekście rozmów ekumenicznych, zob. H. FRIES, Fundamentaltheologie, Graz 1985, 453nn.

³⁹ J. FINKENZELLER, Das Amt in der Kirche, Würzburg 1974, 21n. Interpretacja 1 Kor 11 może doprowadzić i do takiego wniosku, do jakiego doszedł W. MARXSEN (Das Abendmahl als christologisches Problem, Göttingen 1963), że Jezus nie chciał utworzyć Kościoła, co H. FRIES zdecydowanie odrzuca, por. Fundamentaltheologie, Graz 1985, 399-403; por. również L. SCHEFFCZYK, Die Heilszeichen von Brot und Wein, München 1973, 39n.

zechcą” (10,7)⁴⁰, choć w okresie powstawania *Didache*, jako „(...) kompilacji kilku wcześniejszych pism”⁴¹, urzędy kościelne zostały już wyraźnie określone⁴². Z drugiej strony *Didache* zawiera również polecenie: „Wybierzecie zatem sobie biskupów i diakonów godnych Pana. (...) Oni bowiem pełnią u was także posługę proroków i nauczycieli” (15,1)⁴³, co pozwala na konkluzję, że z urzędem biskupa łączono też charyzmat proroka.

Chociaż *Dzieje Apostolskie* i listy pasterskie wyraźnie świadczą o istnieniu urzędu biskupa i kapłana, który przekazywany jest przez włożenie rąk, to jednak nigdzie nie łączą przewodzenia Eucharystią z tymi urzędami. Mimo tej niepewności można również znaleźć miejsca, które wskazują na to, że św. Paweł łączył swój urząd apostoła ze sprawowaniem Eucharystii, np.: „(...) w pierwszym dniu po szabacie, kiedy zebraliśmy się na łamaniu chleba” (Dz 20,7); „(...) i wszedł na górę, łamał chleb i spożywał” (Dz 20,11); „(...) po tych słowach wziął chleb, złożył Bogu dziękczynienie na oczach wszystkich i ułamawszy, zaczął jeść” (Dz 27,35). Skoro więc urząd apostoła był związany ze sprawowaniem Eucharystii, to należy przyjąć, że przekazywany przez Apostoła urząd był także łączony z Eucharystią⁴⁴.

Tę myśl podkreślają Ojcowie Kościoła, np. Ignacy Antiocheński (+ok.110) pisze w liście do Smyrny: „Uważajcie za ważną tylko taką Eucharystię, która sprawowana jest pod przewodnictwem biskupa lub tego, komu on zleci” (8,1); „(...) nie wolno bez biskupa ani chrzczyć, ani sprawować agapy” (8,2)⁴⁵, gdyż tylko tam „(...) gdzie pojawi się biskup, tam niech będzie wspólnota tak, jak gdzie jest Chrystus Jezus, tam i Kościół powszechny” (8,1)⁴⁶. W liście do Kościoła w Efezie napomina „(...) aby słuchać biskupa i kapłanów w nienaruszonym posłuszeństwie, łamiąc jeden chleb” (20,2)⁴⁷.

Z powyższego wynika, że praktyką pierwotnego Kościoła było łączenie urzędu przewodnika wspólnoty chrześcijańskiej z przewodzeniem Eucharystii. Tak również sądził Klemens (+ok.101), gdy pisał do Kościoła w Koryncie: „Rozkazał On, by ofiary i cała służba Boża odbywały się nieprzypadkowo i bezładnie, lecz w określonych czasach i godzinach” (40,2)⁴⁸, czy Justyn (+165), który w swojej apologii chyba myślał o biskupach i kapłanach, gdy pisał: „Przewodnik wymawia modlitwy i dziękczynienie według swoich możliwości”⁴⁹.

Dalszy rozwój urzędowych struktur Kościoła na stałe połączył urząd biskupa i kapłana ze sprawowaniem Eucharystii. Wyrazem tego jest jasne stanowisko IV soboru laterańskiego.

⁴⁰ *Didache*, w: M. STAROWIEYSKI, dz. cyt., 48.

⁴¹ W. KANIA, art.: *Didache*, w: EK, t. 3, 1303.

⁴² Por. J. FINKENZELLER, *Das Amt in der Kirche*, Würzburg 1974, 22n.

⁴³ *Didache*, w: M. STAROWIEYSKI, dz. cyt., 50. Por. również S. FRANK, *Amt und Eucharistie in der alten Kirche*, w: BLÄSER P. (red.), *Amt und Eucharistie*, Paderborn 1973, 54.

⁴⁴ Por. J. FINKENZELLER, *Das kirchliche Amt und die Eucharistie*, Würzburg 1974, 22.

⁴⁵ Św. IGNACY ANTIOCHEŃSKI, *Do Kościoła w Smyrnie*, w: M. STAROWIEYSKI, dz. cyt., 173.

⁴⁶ Św. IGNACY ANTIOCHEŃSKI, *Do Kościoła ...*, dz. cyt., 173. Por. H. FRIES, *Fundamentaltheologie*, Graz 1985, 436. W tym kontekście staje się zrozumiałe, dlaczego sprawowanie Eucharystii nadal pozostaje problemem ekumenicznym. „Kościół pierwszych wieków był przekonany, że wspólnotę stołu eucharystycznego musi poprzedzać wspólnota z Kościołem” L. SCHEFFCZYK, *Die Heilszeichen von Brot und Wein*, München 1973, 134.

⁴⁷ Św. IGNACY ANTIOCHEŃSKI, *Do Kościoła w Efezie*, w: M. STAROWIEYSKI, dz. cyt., 142.

⁴⁸ Św. KLEMENS RZYMSKI, *List do Kościoła w Koryncie*, w: M. STAROWIEYSKI, dz. cyt., 87; por. też S. FRANK, *Amt und Eucharistie in der alten Kirche*, w: BLÄSER P. (red.), *Amt und Eucharistie*, Paderborn 1973, 52.

⁴⁹ Cyt. za S. FRANK, *Amt und Eucharistie in der alten Kirche*, w: BLÄSER P. (red.), *Amt und Eucharistie*, Paderborn 1973, 59; por. również L. SCHEFFCZYK, *Die Heilszeichen von Brot und Wein*, München 1973, 46n.

skiego,⁵⁰ który podkreślił, że tylko ważnie wyświęcony kapłan może przewodniczyć sprawowaniu Eucharystii⁵¹ Sobór w Trydencie raz jeszcze zajął się tym problemem⁵² Eucharystia stanowi ofiarę, której podporządkowane jest widzialne kapłaństwo. Z drugiej strony sakrament kapłaństwa wypełnia się w łączności z Eucharystią, konkretnie we władzy konsekracji chleba i wina, w uaktualnianiu Ofiary złożonej przez Chrystusa i w przekazywaniu Jego Ciała i Krwi. Sakrament kapłaństwa jest więc koniecznym warunkiem przy sprawowaniu ofiary Chrystusa, uczty Chrystusa⁵³

3. Podsumowanie

Polecenie Jezusa Chrystusa: „To czyńcie!” jest poleceniem danym za pośrednictwem Apostołów całemu Kościołowi, w którego ramach On żyje w Tajemnicy Eucharystycznej. Jezus Chrystus pozostawił swoje Ciało i swoją Krew po prostu nie ludziom, lecz za ludzi⁵⁴ Stał się darem ofiarnym. Ten czyn związał Jezus Chrystus z urzędem kapłańskim Kościoła. Przemiana chleba w Jego Ciało i wina w Jego Krew dokonuje się więc dzięki kapłanowi, którego sam Chrystus powołuje i wyświęca posługą Kościoła. Dlatego ma on prawo i obowiązek *in virtute et persona Christi* wymawiać te same słowa, których Chrystus użył w czasie Ostatniej Wieczerzy. W ten sposób kapłan staje się nie tylko urzędowym przewodnikiem zintegrowanym ze wspólnotą, lecz istotnym elementem Ofiary Eucharystycznej, co pozwala na sformułowanie jeszcze jednej myśli. Zaakcentowanie kapłaństwa jako posługi (służby) wobec Chrystusa, i to Chrystusa Eucharystycznego, przed relacją urząd – wspólnota chroni samego posiadacza urzędu kapłańskiego przed relatywizmem, którego źródłem może być również wspólnota, której służy⁵⁵

Istota urzędu kapłańskiego Nowego Testamentu leży w posłuszeństwie poleceniu Jezusa Chrystusa: „To czyńcie!” – i ta wierność jest równocześnie stałym elementem posłannictwa wpływającego na *consecratio mundi*⁵⁶

ks. Bolesław Gumieniuk

⁵⁰ IV sobór later., Dek.: De fide catholica, Denzinger 1991(37) 802.

⁵¹ Por. J. FINKENZELLER, art.: Das kirchliche Amt und die Eucharistie, w: Theol.–prakt. Quart., 124 (1976) z. 1, 23.

⁵² Sob. trydencki, Dek.: Doctrina de ss. Missae sacrificia, Denzinger 1991(37) 1740n; Dek.: Doctrina de sacramento ordinis, dz. cyt., 1764.

⁵³ Por. J. FINKENZELLER, art.: Das kirchliche Amt und die Eucharistie, w: Theol.–prakt. Quart., 124 (1976) z. 1, 23n; również G. FAHRNBERGER, Amt und Eucharistie auf dem Konzil von Trient, w: BLÄSER P. (red.), Amt und Eucharistie, Paderborn 1973, 182–201.

⁵⁴ Por. J. BETZ, art.: Meßopfer, w: LThK, t. 7, 348.

⁵⁵ Powyższa myśl nie jest nowa, bo już w okresie średniowiecznym w funkcji kapłańskiej położono akcent na sprawowanie Ofiary Eucharystycznej. Tym samym kapłaństwo zostało włączone w *corpus eucharisticum*, najważniejszą cechę tego sakramentu, co spowodowało, że pozostałe jego cechy zeszyły na plan drugi; por. E. NIERMANN, art.: Priester, Priestertum, w: SM, Freiburg 1969, t. 3, 1276.

⁵⁶ JAN PAWEŁ II (w enc. Ut unum sint, 18) podkreśla obowiązek wierności wobec całej tradycji Kościoła. Cytowana na początku tego artykułu watykańska Instrukcja podkreśla równocześnie obowiązek bycia czujnym również na tych terenach, gdzie nie dostrzega się jeszcze większych nadużyć w relacji kapłaństwo hierarchiczne – posługa świeckich, gdyż „(...) z powodu szybkiego rozszerzania się fenomenu mogą być również i one tym dotknięte” Instrukcja dotyczy pewnych sfer współpracy świeckich w posłudze kapłańskiej, Watykan 13.11.1997.